

Sosyal Sigortalar Kurumu, Yaptığı Ödemelerdeki Artışlar İçin İşverene SSK 26. Maddesi Uyarınca Tekrardan Rücû Edebilmeli midir?

Haluk N. Nomer

Istanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Araştırma Görevlisi

1966 yılında İstanbul'da doğdu. İstanbul Erkek Lisesi ve ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. 1989 yılında, aynı Fakültede Medeni Hukuk Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Bilimsel çalışmalarını 1994, 1995 yıllarında Hamburg Max-Planck Enstitüsünde sürdürdü. Halen İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesindeki görevine devam etmektedir.

Problem: Sosyal Sigortalar Kurumu, sigortalı bir işçinin iş kazası veya meslek hastalığı dolayısıyla kısmen veya tamamen işgöremez hale gelmesi halinde ona veya ölümü halinde hak sahiplerine ödemelerde bulunmaktadır. Bu ödemeler iki şekilde gerçekleştirilir. Kurum ya ödemeyi toptan ve peşin olarak yapar, ki buna sermaye şeklinde ödeme denmektedir ya da sigortalı veya hak sahibine irat bağlar. Kurum yaptığı ve ileride yapacağı bu ödemeler için iş kazası veya meslek hastalığından sorumlu olan işverene rücû eder (SSK 26). Eğer irat şeklinde ödeme söz konusu ise, bunun sermaye değeri bulunur ve Kurum bu sermaye değeri üzerinden işverene rücû eder. Şu var ki, sonradan irat şeklinde yapılan ödemelerin miktarı kanun veya kararnamelerle arttırılmaktadır. Burada ortaya şu problem çıkmakta-

dir; Kurum, artan ödemeler için tekrardan işverene rücû edebilecek midir ve edecekse bunun bir üst sınırı var mıdır?

Yargıtay'ın Çözümü : Yargıtay 1.7.1994 tarih ve 3/3 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı ile bu konuyu ele almış ve bir sonuca bağlamıştır (1). İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulunun verdiği karara göre, Kurum, tavanı, yani işverenin sigortalı veya hak sahibi kimselere karşı sorumlu olduğu miktarı aşmamak kaydıyla artan ödemeler için işverene rücû edebilir. Yargıtay bu sonuca varırken esas itibarıyla SSK 26/1 hükmünün lafzına dayanmıştır:

"... öncelikle kanunun lâfzına önem vermek lazımdır. 506 sayılı Yasanın 26/1. maddesinde bu konuda açıkça; 'Kurumca sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması

1. RG 22439; Yargıtayın kararından önceki yerleşmiş uygulaması da aynı yöndeydi. Bkz. Yarg. HGK, 15.3.1995, 10-800/166 (YKD 1995/9, 1351); Yarg. HGK, 30.5.1986, 10-855/607 (YKD 1987/2, 176); Yarg. 10.HD, 30.4.1985, 2528/2714 (YKD 1985/8, 1193); Yarg. 10. HD, 5.2.1974, 5286/2171 (İKİD 1975/3888).

gereklili bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirin ..... sermaye değerleri toplamı ..... işverene ödetilir' denilmiştir. Bu sözcükler, gayet kapsamlı ve çoğul sözcüklerdir. Çeşitli zamanlarda, değişik nedenlerle bağlanan tüm gelirleri ve gelir artışlarını kapsamaktadır. Maddede, gelir artışlarının nedenleri yönünden hiç bir ayırım yapılmamış, ödetme konusunda, kanun, kararname ve katsayı artışlarıyla gerçekleşen gelir artışı ödetilmez, öteki nedenlerle gerçekleşenler ödetilir şeklinde bir ayırım yapılmamış; istisnai bir kurala yer verilmemiştir. Mantık ve dilbilgisi kuralları, maddenin kapsamını bu şekilde belirlemeye zorunlu kılmaktadır....."

Yargıtayın bu konuda getirdiği çözümü, iş kazaları ve meslek hastalıkları dolayısıyla açılan tazminat davalarında takip edilen prosedür ile bağlantılı şekilde izah edip değerlendirmek gerekir.

Uygulamada Takip Edilen Prosedür ve Değerlendirmesi:

1. Öncelikle Kuruma Başvurma Zorunluluğu

Yargıtayın yerleşmiş uygulamasına göre, sigortalı işçi veya hak sahipleri doğrudan doğruya işveren aleyhine dava açıp zararlarının tazminini talep edemezler. Öncelikle Kuruma başvurmalıdırlar, oradan alacaklarını aldıktan sonra zararlarının Kurumca karşılanmayan kısmı için işverene başvurabilirler. Eğer bu kişiler bu sırayı takip etmeden doğrudan işvereni dava etmişlerse, o takdir-

de bu durum bekletici mesele yapılır ve sigortalıya veya hak sahiplerine Kuruma başvurmaları için süre verilir (2). Yargıtaya göre, bu yolla, mükerrer ödemeye, yani zarar gören işçinin aynı zarar için hem Kurumdan hem de işverenden tazminat almasına engel olunmaktadır (3).

Söz konusu uygulama Borçlar Kanunumuzun sistemi ile bağdaşmamaktadır. Bir zarardan birden fazla kimse sorumlu ise, o takdirde zarar gören zararının tamamının karşılanmasını sorumlulardan dilediğinden isteyebilir (BK 50, 51). Borçlar Kanunumuzda benimsemiş bu temel prensip Sosyal Sigortalar için de geçerlidir. Sosyal Sigorta Kurumları da aslında BK 51 anlamında zarardan sorumlu olan birden fazla kimseden birisidirler. Öyle ki, sosyal sigortalara ilişkin özel düzenlemelerin kapsamına girmeyen veya bu düzenlemelerde eksik kalan hususlarda Borçlar Kanununun başta BK 51 olmak üzere genel hükümleri uygulama alanı bulmaktadır (4). Dolayısıyla sosyal sigortalar hakkında kanunda özel bir düzenleme mevcut olmadıkça, zarar gören sigortalının dilerse sosyal sigorta kurumuna dilerse zarardan sorumlu olan diğer kimselere başvurup zararının tamamının tazminini isteyebilmesi gerekir (5). Sigortalı veya hak sahiplerinin doğrudan işvereni dava edebilmeleri mükerrer ödemeye de yol açmaz. Zira birlikte sorumlu olanlardan birinin yaptığı ödeme miktarınca diğer sorumluların borçları da sona erer (6). Dolayı-

2. Zarar görene Sosyal Sigorta Kurumuna başvurması (ve gerekirse Kurum kararına karşı itiraz hakkını kullanması) için mehil verilmesi gerektiği hususunda bkz. Yarg. 9. HD, 27.6.1994, 53757/10126 (YKD 1994/10, 1627); Yarg. 9. HD, 3.2.1992, 12836/859 (YKD 1992/884); Yarg. 9. HD, 1.12.1988, 11883/11410 (YKD 1989/5, 672); Yarg. 9. HD, 15.10.1986, 8169/9242 (YKD 1987/3, 423).
3. Yarg. HGK, 21.3.1990, 9-71/198 (YKD 1990/10, 1441); Yarg. 9. HD, 28.11.1989, 10192/10368 (YKD 1990/5, 677); Yarg. 9. HD, 5.5.1986, 3650/4571 (YKD 1987/5, 718); Yarg. 4. HD, 22.5.1980, 4021/6878 (Uygur, 382).
4. Bağ-Kur Genel Müdürlüğünün, 63. maddenin kapsamı dışında kalan hallerde BK 51 hükmü uyarınca diğer sorumlulara rücu edebileceği hususunda bkz. Yarg. İBK, 29.3.1985, 3/2 (RG 18757); SSK 26'da aranan şartlar gerçekleşmese dahi, Kurumun mali sorumluluk sigortasını yapan sigortacıya rücu edebileceği hususunda bkz. Yarg. 10. HD, 27.10.1978, 2019/7570 (YKD 1979/4, 520); Yarg. 10. HD, 10.10.1978, 1235/6854 (YKD 1979/1, 75).
5. İsviçre hukukunda da zarar görenin dilerse sigortacıya dilerse diğer sorumluları takip edebilmesi genel kural olmakla birlikte (Offinger/Stark, § 11, N. 3), sosyal sigorta kurumları bakımından bu kuraldan ayrılmıştır. İsviçre hukukunda, kanunla, sosyal sigorta kurumunun, ödeme anından itibaren değil, kaza anından itibaren tazminat alacaklının haklarına halef olması esas kabul edilmiştir (Bkz. Offinger/Stark, § 11, N. 6; Schaer, N. 529). Bundan dolayıdır ki, İsviçre'de tazminat alacaklının alacağı, sigortaca karşılanmayan zarar miktarı ile sınırlıdır.
6. Tandoğan, 382; Oğuzman-Öz, 671, 673; Eren, 409.
Nitekim Yargıtay bir kararında, BK 51 hükmünden hareketle, sorumlu kişinin zarar görene yaptığı ödeme miktarında tazminat borcunun sona erdiğine, buna rağmen zarar görene ödemede bulunan Sigorta Kurumunun sorumlu kişiye rücu edemeyeceği sonucuna varmıştır (Yarg. HGK, 8.4.1983, 10-173/354 (YKD 1984/7, 973)); Kurum, kendisine mükerrer ödemede bulunan hak sahibine rücu eder. Bağ-Kur K, m. 63/II'de, söz konusu rücu hakkının saklı olduğuna ilişkin özel hüküm bulunmaktadır.

siyla işverenin yaptığı ödeme miktarınca sosyal sigorta kurumunun borcu da sona ermiş olacaktır.

2. İşverenin Sorumlu Olduğu Azami Miktarın -Tavan Miktarının- Belirlenmesi ve Kurumun Yaptığı Ödemelerin Bundan Düşülmesi

Uygulamanın takip ettiği prosedüre göre Kurumun yapacağı ödeme ve onun peşin değeri belirlendikten sonra işveren aleyhine davaya devam edilir. Davada öncelikle işçinin veya ölüm halinde destekten yoksun kalanların uğramış oldukları zararın miktarı belirlenir.

Hemen belirtelim ki, bulunan zarar miktarından Kurumun yapacağı ödemelerin sermaye değeri düşülmez. Kurumun yapacağı ödemeler, en son aşamada, başta BK 43 ve 44 uyarınca gerekli indirimler yapıldıktan sonra hesaba katılır (7). Bulunan zarar miktarından ancak zarar görenin zarar verici olay sebebiyle elde ettiği yararlar indirilir, ki buna zararın denkleştirilmesi denmektedir. Oysa Kurumun yaptığı ödemeler, zarar verici olay dolayısıyla zarar görenlerin elde ettikleri bir yarar olarak değerlendirilemezler, yapılan ödemeler doğrudan doğruya zararın giderilmesine yöneliktirler (8). Kurum, zarardan birlikte sorumlu olanlardan birisidir ve zararın giderilmesine yönelik ödemelerde bulunmaktadır. Birlikte sorumlu olanlardan birinin yaptığı ödeme, diğer sorumluya karşı açılan davada zararın belirlenmesi safhasında dikkate alınmaz. Önce gerekli indirimler yapılarak zarardan sorumlu olunan miktar tesbit edilir ve daha sonra diğer sorumlunun yaptığı ödeme bundan indirilir, zira sorumlulardan birinin yaptığı ödeme

miktarınca diğer sorumluların borçları da sona ermektedir.

Bu itibarla, zararın miktarı belirlendikten sonra öncelikle işverenin bu zararın ne kadarını karşılaması gerektiği, yani tazminatın miktarı belirlenmelidir. Tazminatın miktarının belirlenmesinden kasıt, BK 43, 44 ve varsa özel hükümler uyarınca gerekli indirimlerin yapılmasıdır. Gerekli indirimlerin yapılması ile birlikte işverenin, sigortaliya veya hak sahiplerine olan tazminat borcunun miktarı ortaya çıkmış olur. Yargıtay buna tavan miktarı demektedir. Zira Kurumun rucûu halinde de işveren en çok bu miktara kadar sorumludur. Bu husus SSK 26/1 hükmü ile teyit edilmiştir. Kurum, "..... sigortalı veya hak sahibi kimselerin işverenden isteyebilecekleri miktarla sınırlı olmak üzere....." işverene rucû edebilir.

Son olarak, belirlenen tazminat miktarından Kurumun yapmış olduğu ödemeler -veya yapacak olduğu ödemeler sermaye değeri- düşürülür. Bunun sebebi, daha önce de belirtildiği gibi, Kurumdan alınacak yardım miktarınca işverenin tazminat borcunun da sona ermiş olmasıdır. Hakim, Kurumdan alınacak yardım düşüldükten sonra kalan miktarın sigortaliya veya hak sahiplerine ödenmesine hükmeder.

Mesela zarar 100'dür, gerekli indirimler (BK 43, 44) yapıldıktan sonra geriye 70 kalmıştır. Buna göre, işveren zararın 70'inden sorumludur -tavan 70'dir-. Kurumun yapacağı ödemenin sermaye değeri 30 ise, hakim işvereni (70-30=)40 ödemeye mahkum eder. Kurum ödeyeceği 30 için -SSK 26'daki şartlar gerçekleşmişse- işverene rucû eder. Sonuçta işveren yine 70 ödemiş olur.

7. Yargıtayın kararında birlik yoktur. Önce Kurumdan alınan yardımın düşülmesi ve daha sonra BK 43, 44 uyarınca indirim yapılması gerektiğine ilişkin kararlara örnek olarak bkz. Yarg. 4. HD, 9.2.1982, 393/1381 (Karahasan, II, 822) (Bu noktaya değinen karşı oy yazısı isabetlidir); Yarg. 4. HD, 30.3.1979, 13369/4345 (YKD 1980/2, 221); Yarg. 4. HD, 30.3.1979, 13369/4345 (Karahasan, II, 823); Önce BK 43, 44 uyarınca indirim yapılması ve daha sonra Kurumdan alınan yardımın düşülmesi gerektiğine ilişkin kararlara örnek olarak bkz. Yarg. HGK, 11.9.1968, 9-217/592 (Karahasan II, 824); Yarg. 10. HD, 14.11.1975, 3745/5755; 20.1.1977, 4962/203 (Karahasan, I, 738, dn. 173).

8. Sosyal sigorta kurumlarının yaptıkları ödemelerin zararın denkleştirilmesi kapsamında değerlendirilemeyeceği hususunda bkz. Tekinay/Akman-Burcuoğlu-Altıp, 589; Eren, 318; Akündal, 65 vd; Karahasan, I, 642; Offinger/Stark, §. 6, N. 65-66.

3. Kurumun, Yaptığı Ödemelerdeki Artışlar Dolayısıyla İşverene Tekrardan Rucû Etmesi

Kurumun sigortalıya veya hak sahiplerine irat şeklinde yapacağı ödemelerin sermaye değeri belirlenirken, yapılacak ödemelerin miktarında zamanla artış olacağı da dikkate alınmaktadır. Ancak uygulamada ödemelerin % 5 gibi gerçeklerle bağdaşmayan bir oranda artacağından hareket edilmektedir. Problemin asıl kaynağı da işte budur. Zira sonradan artışlar % 5'in üzerinde gerçekleşmektedir. Kurum önceden hesaba katılmayan bu artışları rucûan işverenden tahsil etmek istemektedir.

Yargıtayın, İçtihatı Birleştirme Kararından vardığı sonuç şudur; Kurum, tavanı, yani işverenin sorumlu olduğu azami miktarı aşmamak kaydıyla artan ödemeler için işverene rucû edebilir. Belirtmek gerekir ki, Yargıtay'ın bu kararına rağmen, Kurumun rucû imkânı oldukça sınırlıdır. Zira verdiğimiz örnekte işveren hak sahiplerine 40, Kuruma 30 olmak üzere toplam 70 ödemiştir. 70 zaten tavanıdır. Bunun üzerinde Kurumun işverene rucû etmek imkânı yoktur. Kurumun sonraki artışlar için işverene rucû edebilmesi, ancak hak sahiplerinin henüz işverene başvurmuş olmaları veyahut da başvurmakla birlikte henüz alacaklarının tamamını tahsil etmemiş olmaları ihtimalinde söz konusu olabilir.

Diğer taraftan, Yargıtayın getirdiği çözüm usul hukukundaki kesin hüküm kurumu ile bağdaşmamaktadır (9). Kesin hüküm kurumu uyuşmazlıkların kesin ve nihai bir çözüme ulaştırılması amaçlanmaktadır. Eğer bir kimsenin bir diğerine bir borcu varsa ve açılan davada bu borcun miktarı bir kere tesbit edilip, hakim bu borcun ödenmesine hükmetmişse, artık sonradan açılacak bir davada borcun miktarı tekrardan tartışma konusu yapılamaz. Bura-

da da aynı durum söz konusudur. Kurumun işverenden SSK 26 hükmünden doğan bir alacağı vardır. Açılan davada bir kere bu alacağın miktarı belirlendikten sonra ve hakim bu alacağın ödenmesine hükmettikten ve bu karar kesinleştikten sonra, tekrardan ikinci bir dava ile bu alacağın miktarı arttırılmaz. Konusu, hukukî sebebi, tarafları aynı olan bir dava ikinci kez hükme bağlanamaz. Kesin hüküm kurumu buna engel teşkil eder.

Sonradan olayların kabul edilenden farklı şekilde gelişmesi yargılamanın yenilenmesi sebebi de teşkil etmez (10). Bu itibarla gelecekteki ödemelerde % 5 oranında bir artışın olacağı varsayılarak zarar belirlendikten sonra, daha yüksek oranda bir artışın meydana gelmiş olması ne yeni bir davaya ne de yargılamanın yenilenmesine imkan verir.

SSK 26/1 hükmündeki ifadelerden de, kesin hükümden sonraki artışlar için yeniden dava açmak imkanının bulunduğu sonucu çıkarılamaz. SSK 26/1 hükmü, Kurumun rucû alacağının kapsamına nelerin girdiğini belirtmektedir. Rucû alacağının kapsamına, "sigortalıya veya hak sahibi kimselerine yapılan veya ileride yapılması gerekli bulunan her türlü giderlerin tutarları ile gelir bağlanırsa bu gelirlerinin ..... sermaye değerleri toplamı" girmektedir. Buradaki problem ise, rucû alacağının kapsamına dahil bu kalemlerin miktarı bir kere belirlenip kesin hükme bağlandıktan sonra, ikinci bir kez tartışma konusu yapılabiliyor yapılamayacağıdır. SSK 26/1'de buna imkân sağlayan bir ifade yer almamaktadır.

Bu hukukî sakıncaları ortadan kaldırmak ve Kurumu mağdur duruma düşürmemek için, Kurumun ileride yapacağı yardımların sermaye değeri hesap edilirken, ileride yapılacak bu yardımlardaki muhtemel artışlar için gerçekçi oranlar tesbit edilmelidir.

9. Tuncay, 247; 20.12.1983 tarih ve 4/17 sayılı Anayasa Mahkemesi kararının gerekçe kısmı (RG 18604).

10. Tekinay/Akman-Burcuoğlu-Altıpar, 654.

Törenden bir görünüm.

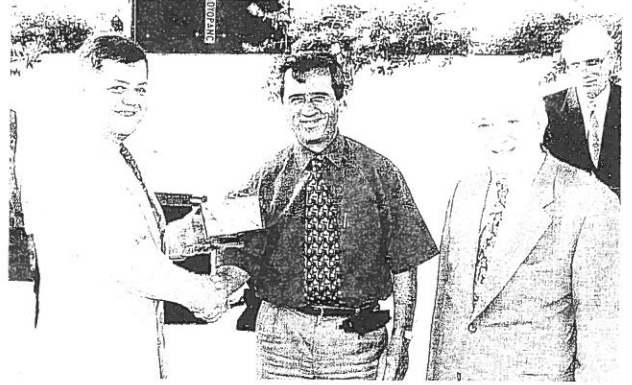
vardır. Birlikte çalışarak, Nuh Çimento Sanayii A.Ş.'yi hakettiği noktaya getirdik. Ülke ekonomisine katkısı yanında çalışanların yaşam seviyesinde ulaştığımız nokta gurur vericidir" dedi.

Törende, Çimento Müstahsilleri İşverenleri Sendikası Yönetim Kurulu Başkanı Mesut Erez konuşmasında, "Bu ödül verme toplantısına beni de davet ettikleri için Nuh Çimento Sanayii A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Başkanı ve Üyelerine saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

İşçi olmaksızın işveren olamaz. İşveren olmaksızın da işçi olamaz. Demek ki işverenle işçi bir bütündür. Her iki tarafın da, bir taraftan işçi kardeşlerimiz, diğer taraftan işverenlerimizin hukukunun karşılıklı olarak korunması lazımdır, Sendikalar bunun için vardır. Bu iki hukukun yanında bir de kamunun hukuku

mevcuttur. Gerek işverenler olarak gerek işçi kardeşlerimiz olarak kamunun hukukunu gözetmeliyiz. Bu nokta çok önemlidir. Bu toplantıda işverenle işçilerimizi karşılıklı bir anlayış içersinde, bütünleşmiş görüyorum. Bu beni çok sevindirdi. Bu toplantılar, bu ödüller sadece bu yıla münhasır olmamalı, her yıl tekrarlanmalıdır diye düşünüyorum.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum, sevgilerimi ve saygılarımı sunuyorum." dedi.

Sendikamız Yönetim Kurulu Başkanı Mesut EREZ ve Yönetim Kurulu üyesi Mehmet ESKİYAPAN Hereke Belediye Başkanı Şadi BİÇER ile.

Hereke Belediye Başkanı Şadi Biçer ve Türkiye Çimse İş Sendikası Hereke Şube Başkanı Metin Bozkut törende birer konuşma yaptılar. Daha sonra 152 Nuh çalışanının ödülleri verildi.

D Ü Z E L T M E

Cilt 10, Sayı 4, Temmuz 1996 sayımızda yayınlanan "Sosyal Sigortalar Kurumu Yaptığı Ödemelerdeki Artışlar için İşverene SSK 26. Maddesi Uyarınca Rücu Edebilmeli midir?" adlı Haluk N.NOMER'in ait makalenin sonunda yer alması gereken yararlanılan kaynaklar bölümünü bu sayımızda yayınlıyoruz.

Yararlanılan Kaynaklar

- Akünel, Teoman, Haksız Fiilden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu, İstanbul 1977.
- Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt II, 5. Bası (tıpkı basım), İstanbul 1994.
- Karahasan, Mustafa Reşit, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 1. ve 2. Cilt, İstanbul 1992.
- Offinger, Karl, Schweizerisches Haftpflichtrecht, Erster Band, Allgemeiner Teil, Vierte überarbeitete und vermehrte Auflage, Zürich 1975.
- Offinger, Karl /Stark, Emil W., Schweizerisches Haftpflichtrecht von Karl Offinger, Erster Band: Allgemeiner Teil, 5. Auflage, vollständig überarbeitet und ergänzt von Emil W. Stark Zürich 1995.
- Oğuzman, M. Kemal - Öz, M.Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1995.
- Schaer, Roland, Grundzüge des Zusammenwirkens von Schadensausgleichssystemen, Basel, Frankfurt am Main 1984.
- Tandoğan, Haluk, Türk Mes'uliyet Hukuku, Akit Dışı ve Akit Mes'uliyet, Ankara 1961.
- Tekinay, Selahattin Sulhi/Akman, Sermet-Burcuoğlu-Haluk-Altop, Atilla, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş Yedinci Baskı, İstanbul 1993.
- Tuncay, A.Can, Sosyal Sigortalar Kurumunun İşverene ve Üçünü Kişiye Rücuunda Karşılaşılan Sorunlar, İBD, Cilt: 61, Yıl 1987, SAYI: 4-5-6, 240 vd.
- Uygur, Turgut, Açıklamalı - İçtihatlı Borçlar Kanunu, Genel Hükümler, Birinci Cilt, Ankara 1990.

